

תפ"ח (חיפה) 355-09-13 - עלי בכרי נ' מדינת ישראל

תפ"ח (חיפה) 355-09-13 - עלי בכרי ואח' נ' מדינת ישראל מחוזי חיפה

תפ"ח (חיפה) 355-09-13

1. עלי בכרי

עבדאללה בכרי

רג'אב בכרי

באמצעות בא כוחם עו"ד מחמוד איסמאעיל

נגד

מדינת ישראל

באמצעות פרקליטות מחוזי חיפה (אזרחי)

בית המשפט המחוזי בחיפה

[06.09.2017]

כבוד השופט יחיאל ליפשיץ

החלטה

1. בית המשפט גזר את דינו של נאשם וקבע, בין היתר, שעליו לשלם פיצויים לנפגע העבירה. האם רשאי בית המשפט - בהסתמך על טענת נפגע העבירה כי אינו מעוניין בקבלת הפיצויים - להורות למרכז לגביית קנסות אגרות והוצאות, שלא לגבות את הפיצויים מהנאשם. זו השאלה העומדת לדיון במסגרת החלטה זו.

2. בפניי בקשה "לסגירת" ההליך המתנהל כנגד הנאשמים (להלן: המבקשים) במרכז לגביית קנסות, אגרות והוצאות (להלן: המרכז לגביית קנסות, או המרכז). ההליך מתנהל בעניינם של המבקשים משום אי תשלום הפיצויים בהם חויבו במסגרת גזר הדין שניתן כנגדם בתאריך 26.3.15, והכל כמפורט להלן. מדובר בבקשה חוזרת לסגירת ההליך וזאת לאחר שבקשה קודמת נדחתה בתאריך 5.3.17.

3. כנגד המבקשים הוגש בשנת 2013 כתב אישום במסגרתו הואשמו בעבירה של ניסיון רצח, לפי ס' 305(1) + ס' 29 לחוק העונשין, תשל"ז - 1977 (להלן: חוק העונשין) וכן בעבירה של נשיאת והחזקת נשק, לפי ס' 144(א) + (ב) + ס' 29 לחוק העונשין. ההליך התנהל בפני הרכב בראשות כב' הנשיא י. אלרון.

בתאריך 18.1.15 הגיעו הצדדים להסדר טיעון במסגרתו הורשע המבקש 1 בעבירה של חבלה בכוונה מחמירה, לפי ס' 329 לחוק העונשין וכן בעבירות נשק, לפי ס' 144(א) + (ב) לחוק העונשין. המבקשים 2 ו 3 הורשעו בעבירה של אי מניעת פשע, לפי ס' 262 לחוק העונשין.

המבקשים הינם אחים תושבי היישוב בענה. נטען בכתב האישום המתוקן, בקצרה, כי בתאריך 16.8.13 בעת שהמתלון - מר ע.ב. (להלן: המתלון, או - נפגע העבירה), תושב בענה אף הוא, עמד מחוץ לביתו כשלידו עומדת בתו, הגיעו שלושת המבקשים סמוך לביתו. מהרכב בו נסעו יצא המבקש 1 כשהוא מצויד ברובה מסוג M-16 ויורה לעבר המתלון 25 כדורים - הן ישירות לעברו והן לעבר ביתו. כתוצאה מהירי נפגע המתלון באמה, בירך ובשוק והובהל לבית חולים. כנגד המבקשים 2 ו 3 נטען כי ידעו שהמבקש 1 עומד לבצע פשע אך לא עשו דבר למנוע זאת.

בתאריך 26.3.15 נגזר דינם של המבקשים. הנאשם 1 נדון למאסר בפועל לתקופה של 5.5 שנים, מאסר על תנאי וכן נפסק כי עליו לשלם פיצוי לטובת המתלון בסכום של 35,000 ₪ עד לתאריך 1.6.15. על כל אחד מהמבקשים 2 ו 3 נגזר מאסר בפועל למשך 6 חודשים, מאסר על תנאי וכן פיצוי לטובת המתלון בסכום של 15,000 ₪ שישולם עד לתאריך 1.6.15.

4. אין חולק שהמבקשים לא שילמו את הפיצויים.

5. בתאריך 22.11.16 הגישו המבקשים בקשה "לסגור את התיק" המתנהל כנגדם במרכז לגביית קנסות ובמסגרתו נוהלו כנגדם הליכי גביה. נטען, כי במסגרת הסכם סולחה שנכרת בין הצדדים בתאריך 16.4.16 (לגבי מועד כריתת ההסכם - ר' הבהרת ב"כ המבקשים מתאריך 27.12.16) אישר המתלון את קבלת הפיצויים - אלה שנפסקו לטובתו במסגרת ההליך הפלילי לעיל וכן פיצויים שנפסקו לטענתם במסגרת הליך אזרחי. המבקשים הוסיפו וטענו (ר' ההודעה מתאריך 27.12.16) כי נמסר להם על ידי המרכז לגביית קנסות, כי למרכז אין סמכות להפסיק את הליכי הגביה ו"לסגור" את התיק וכי הסמכות בנדון נתונה לבית המשפט שגזר את הדין וקבע את הפיצוי.

בתאריך 15.2.17 הוגשה עמדת המשיבה (פרקליטות מחוז חיפה - אזרחי), ממנה עלה שבמסגרת פניה שנעשתה למתלון טען האחרון שכלל לא חתם על הסכם הסולחה וכן טען שלא קיבל לידיו את הכספים בהתאם לאותו הסכם. עוד הועלה חשש שמופעלים על המתלון לחצים כדי שיוותר על הכספים המגיעים לו. לנוכח טענת המתלון לעיל הוריתי בתאריך 5.3.17 על דחיית הבקשה.

בתאריך 20.6.17 הוגשה "בקשה חוזרת" שעתרה לסגירת הליכי הגביה במרכז. לבקשה צורף הסכם סולחה נוסף (לא זה שהוזכר לעיל), שאינו נושא תאריך אך על פי הנטען נחתם בשנת 2015. המתלון עצמו אינו חתום על הסכם הסולחה ועל פני הדברים מי שחתומים עליו הינם בני משפחתו. עוד צורף לבקשה תצהיר שנחתם בתאריך 7.4.17 על ידי המתלון ובו הוא מבקש שהמרכז לגביית קנסות יפסיק את הליכי הגביה כנגד המבקשים וזאת משום שבמסגרת הסכם הסולחה הוא ויתר על הפיצויים המגיעים לו. מתגובת המשיבה שהוגשה בתאריך 10.8.17 עלה שניציגי המשיבה יצרו פעם נוספת קשר עם המתלון והלה מסר להם שאכן חתם על התצהיר והוא מוותר על הכספים שנפסקו לטובתו במסגרת גזר הדין (ר' ס' 5 לתגובה).

6. לשיטת המשיבה אין מקום להיעתר לבקשה וזאת משני טעמים - הראשון, רכיב הפיצויים הינו חלק מרכיבי גזר הדין ולא ניתן לבטלו. כפי שהמתלונן אינו יכול לבקש, לדוגמה, כי מי שפגע בו לא ירצה את עונש המאסר שנגזר עליו, כך גם אינו יכול "לוותר" על רכיב הפיצוי; שנית, נטען כי משלא צורף המתלונן להליך - יש לדחות הבקשה רק מטעם זה. המבקשים לא התייחסו לטענות המשיבה לעיל הגם שניתנה להם הזדמנות לכך ועולה שטענתם היחידה הינה כי משוויתר המתלונן על הסכומים המגיעים לו, יש לסגור את ההליך המתנהל כנגדם במרכז לגביית קנסות.
7. לאחר ששקלתי את טיעוני הצדדים, הגעתי למסקנה כי דין הבקשה להידחות.
8. אין חולק כי לו היה מדובר ברכיב עונשי "רגיל", למעט רכיב הפיצויים, לא היה כל מקום להרהר בסוגיה האם קמה לבית המשפט הסמכות לשנות את גזר הדין לאחר שזה ניתן או להורות לרשות המבצעת שלא ליישמו.
- לאחר שניתן גזר הדין מסתיים ההליך ואין, ככלל, לבית המשפט הסמכות לשנותו, למעט חריגים הקבועים בחוק - כך לדוגמה, ניתן לתקן פסק הדין בהסכמת הצדדים (ס' 81(ב) לחוק בתי המשפט); בית המשפט רשאי להורות על הפסקת עבודות שירות ועל נשיאת עונש אחר במקומו (ס' 51(א1) ו (א2) לחוק העונשין); בית המשפט רשאי לקבוע עונש אחר באם נאשם אינו עומד במבחן שהוטל עליו (ס' 16 לפקודת המבחן [נ"ח], תשכ"ט -1969).
- בנוסף, קיימות הוראות המקנות לבית המשפט וכן למרכז סמכויות שונות בהקשר לביטול או הפחתת הפיגורים שבקנס או בפיצויים, וכן בנוגע לדחיית ופריסת הקנס או הפיצויים. בהקשר לפיצויים - נקבע כי הסמכות לפטור מתוספת פיגורים מסורה רק לבית המשפט (ר' בנדון ס' 5 ג' לחוק המרכז המחרג סוגיה זו מסמכות המרכז וכן ר' ס' 77(ג) + ס' 69 לחוק העונשין הקובעים את סמכות בית המשפט בנדון. עוד ר' בנדון רע"א 8994/11 חליל נ' מ"י, 29.4.12). פריסת ודחיית הפיצויים מסורה למרכז (ס' 5'ב' לחוק המרכז). בהקשר לקנס - הסמכות לפטור מתוספת פיגורים הינה סמכות מקבילה של המרכז (ס' 5'ג' לחוק המרכז) ושל בית המשפט (ס' 69 (א) לחוק העונשין), והסמכות לפריסת ודחיית תשלומי קנס מסורה רק למרכז (ס' 5'ב' לחוק המרכז וכן ר' בנדון ע"פ 4919/14 אזולאי נ' מ"י, 6.3.17).
- יוצא, שהוראות החוק לעיל מקנות למרכז או לבית המשפט, בהתאם להוראות החוק הרלוונטיות, את הסמכות לפרוס או לדחות תשלומים וכן את הסמכות לפטור מתשלום תוספת פיגורים, אך אינן מקנות סמכות לפטור מעצם תשלום החוב - יהיה זה קנס או פיצויים.
9. יודגש, בקשת המבקשים נוסחה כבקשה "לסגירת" הליכי הגביה במרכז, אך בפועל אין מדובר אלא בבקשה לשינוי של גזר הדין באופן שרכיבי הפיצוי - יבוטלו. השאלה הנשאלת, כאמור, הינה האם קיימת סמכות שכזו, וגם אם קיימת - האם ובאיזה מקרים יש להפעילה.

10. ציינתי שאילו היה מדובר בכל רכיב עונשי אחר, השאלה לא היתה עולה כלל על הפרק ועל פני הדברים היא רלוונטית לענייננו בעיקר משום אופי רכיב הפיצויים שהינו "משולב", היינו כזה הנושא הן מאפיינים פליליים והן מאפיינים אזרחיים. פלילי - מכיוון שמדובר ברכיב עונשי, משום מיקומו בחוק העונשין בפרק דרכי ענישה ומשום שהוא ניתן במסגרת גזר הדין לצד רכיבי ענישה נוספים. אזרחי - מכיוון שהוא יוצר "קשר ישיר" עם נפגע העבירה (הגם שבאמצעות המרכז) והוא נגזר בין היתר מערך הסבל והנזק ונגרמו (ס' 77 (ב) לחוק העונשין) ולכן נושא סממנים של פיצוי נזיקי. לכן, נקבע שמדובר בפיצוי אזרחי במהותו שנועד לשפות את הנפגע על הנזק שנגרם לו (רע"פ 2976/01 אסף נ' מ"י, פ"ד נו' (3) 418).
11. יכולים המבקשים לטעון כי לאור אופיו האזרחי של הפיצוי, לא ניתן "לכפות" על המתלונן את קבלתו וזאת בדומה לפיצוי שנפסק בהליך אזרחי, שאז הבחירה בידי התובע: ירצה - ינקוט בהליכי הוצאה לפועל כנגד הנתבע שחויב בפיצויים, לא ירצה - לא ינקוט בהליך שכזה. הוא הדין, על פי גישה זו, גם בהקשר להליכי גביית פיצוי על ידי המרכז. במילים אחרות, ניתן לטעון כי משהביע המתלונן דעתו שהוא מוותר על קבלת הפיצוי, אין מקום להמשיך בגביית החוב על ידי המרכז.
12. איני יכול להסכים עם העמדה לעיל. אכן, רכיב הפיצוי נושא מאפיינים אזרחיים (עניין אסף לעיל וכן ר' ע"פ 1076/15 טווק נ' מ"י, 7.6.16), אך גם על פי הגישה הרווחת ולפיה מדובר בפיצוי הנושא סממנים אזרחיים, לא ניתן להתעלם ממאפייניו הפליליים הברורים. כך, במסגרת גזירת הדין בית המשפט שוקל את כלל רכיבי הענישה - ובכללם גם רכיב הפיצוי - כמכלול אחד וכולל. אפנה בהקשר זה לכך כי גזר הדין בעניינם של המבקשים לא כלל רכיב של קנס ועל פני הדברים מדובר בכוונת מכוון. עוד אפנה - בהקשר לאופיו ה"דואלי" של רכיב הפיצויים - לאמור בע"פ 8458/11 שובל נ' מ"י, 11.9.13 שם צוין (כב' השופטת ארבל) כי:
- "... אמנם, כפי שנקבע לא אחת בפסיקת בית משפט זה, לעונש של פיצוי מאפיינים אזרחיים מובהקים... אולם, אין לדידי במאפיינים אלה כדי להפוך את הפיצוי שנפסק לטובת קורבן העבירה, מכוח סעיף 77 לחוק, לסעד אזרחי. על אף מאפייניו האזרחיים של הפיצוי, מדובר בכל זאת בעונש המוטל על הנידון בגין מעשה עבירה פלילי וכרכיב אחד מתוך ענישתו הכוללת... חיזוק לכך ניתן למצוא הן במיקומו הגיאוגרפי של סעיף 77 המצוי בחוק העונשין, התשל"ז-1977, בפרק שכותרתו "דרכי ענישה" והן במגמה המתפתחת בעשורים האחרונים במשפט הפלילי להכיר בהגנה על נפגעי עבירה - בין היתר באמצעות פיצוי - כאחת מתכליותיו החשובות של הדין הפלילי...".
- עוד אפנה לעמדת כב' השופט ריבלין בעניין אסף לעיל, שנמנה עם שופטי הרוב בהקשר למסקנה בדבר אופיו האזרחי של רכיב הפיצוי (באותו עניין נדונה אפשרות השתתפות פיצוי על מי שלא הורשע ובשים לב לניסוחו של ס' 77 לחוק העונשין הקובע שניתן להשית פיצוי רק על מי ש"הורשע"), אך גם הוא ציין כי: "... גם אני סבור כי בעיקרה, זוהי תרופה אזרחית, אולם לשיטתי, אין צורך בסווג חד משמעי של הסעד המתואר בסעיף 77. אופיו עשוי להשתנות על פי ההקשר שבו הוא מיושם. " (עמ' 477 לפסק הדין מול האות ד').
13. יוצא, כי חרף מאפייניו האזרחיים של רכיב הפיצוי הוא מהווה רכיב מרכיבי הענישה ומשכך הוא חלק אינטגרלי מגזר הדין ושלא ניתן לשנותו אלא בהסמכה מפורשת בחוק, שאינה קיימת בענייננו.

14. זאת ועוד, סבורני כי שיקולי מדיניות שיפוטית ראויה מוליכים אף הם למסקנה כי אין זה רצוי שבית המשפט יפתח פתח במסגרתו יתאפשר לנאשמים שנגזר דינם (גם) לפיצוי, להגיש בקשות לביטול הליכי גביה.

אין כמקרה שלפנינו כדי להבהיר עמדתי זו - כאמור, המבקש 1 הורשע בעבירה של חבלה מחמירה וזאת לאחר שירה עשרות קליעים לעבר המתלונן ולעבר ביתו, והכל כאשר בתו בת ה 4 של האחרון עומדת לצדו. כשנה וחצי לאחר שנגזר דינם של המבקשים והגם שלא שילמו את הפיצויים, הגישו בקשה ל"ביטול" הליכי הגביה - תחילה טענו שהמתלונן קיבל את הפיצויים שנפסקו לטובתו ורק לאחר שהמתלונן הכחיש את הטענה לעיל וכן הכחיש את חתימתו על הסכם הסולחה שהוגש אותה עת, שינו את גרסתם וטענו כי המבקש ויתר את הפיצויים במסגרת הליך סולחה. לא נעלם מעיני הסבר המבקשים לסתירה לעיל (ר' תצהיריהם שהוגשו בתאריך 3.8.17 שם יחסו זאת לאי הבנה מצד בא כוחם הקודם) אך התמיהה נותרה על כנה ודי אם אפנה להסכם הסולחה שהוגש בתחילה ובו צוין כי המתלונן קיבל את הפיצויים.

הגם שהמתלונן אישר (כעולה מתגובת המשיבה מתאריך 10.8.17) כי חתם על התצהיר מתאריך 7.4.17 ובו סעיף הוויתור על הפיצויים, הדבר אך מדגיש ומחדד את הטעמים שעמדו בבסיס הקמת המרכז לגביית קנסות והם, בין היתר, יצירת חיץ בין נפגעי עבירה לבין מי שפגעו בהם. מתן פתח להגשת בקשות ל"ביטול" הליכי גביה עלול להביא למסע לחצים על נפגעי עבירה, להפניית הצעות אל נפגעי עבירה "שקשה לסרב להן" ולפגיעה חוזרת בנפגעי העבירה. זאת ועוד, מתן פתח כאמור עשוי להביא ל"משפטי זוטא" שיתקיימו לאחר סיום ההליך בנוגע לנסיבות ולמניעים שהביאו את נפגעי העבירה לוותר על קבלת הפיצוי המגיע להם.

יובהר, כי יש להבחין בין טענת וויתור לבין טענה ולפיה נפגע העבירה קיבל את הפיצויים בפועל, אך לא באמצעות המרכז. במקרה השני, באם אכן יוכח בראיות של ממש שהפיצויים אכן שולמו (וכן יינתן הסבר מדוע לא נעשה הדבר באמצעות בית המשפט והמרכז), לא יהיה מקום לחיוב כפול. ענייננו, כאמור, הוא בטענה שהמתלונן ויתר על המגיע לו.

15. סוף דבר, על נאשמים שנגזר דינם לדעת כי רכיב הפיצויים, כמו כל רכיב עונשי אחר, אינו "פתח לשינויים" ואינו מצע ל"משא ומתן" עם נפגע העבירה. מדובר ברכיב בגזר הדין שעל הנאשם למלאו כיתר רכיביו.

16. סוף דבר, הבקשה נדחית.

לשלוח לצדדים.

ניתנה היום, ט"ו אלול תשע"ז, 06 ספטמבר 2017, בהעדר הצדדים.